

jegyében könyv-vásárokat szerveznek és gyermekek számára különféle programokat biztosítanak. Az ilyen jellegű tevékenység egyre általánosabbá válik. A könyvtárak kulturális központtá alakulását tartja szem előtt a minisztérium javaslata, ami többek között felhívja a helyi hatóságokat kulturális bizottságok alapítására, amelyek feladata lenne a könyvtárak működésének ellenőrzése. Ahol a lehetőségek megengedik, a könyvtár is helyet biztosíthat a kulturális bizottság számára.

A minisztérium kiegészítő jelentésében kilátásba helyezte a közművelődési és iskolai könyvtárak hatékonyabb anyagi támogatását. Ezek a jelentések és tervek még nem kerültek a törvényhozás elé, s a mult tapasztalatai alapján számolni kell az akadályokkal is. A könyvtárak számára azonban mindenképpen serkentőleg hat és bizakodásra adhat okot a minisztérium elképzelése.

A közös közművelődési-iskolai könyvtár – norvég specialitás?

Ingunn GAMST - Lulle UGLAND

A szerzők The combination library - a Norwegian speciality? c. cikket (Scandinavian, 8.vol. 1975. 1.no. 12-16.p.) VADÁSZ Ferencné tömörítette.

A kombinált iskolai-közművelődési könyvtár gondolata Norvégiában a kilenc éves kötelező általános iskola bevezetésével merült fel. A korábbi hat éves elemi iskolára épült három éves felsőtagozat. Az iskolai könyvtárak fejlesztése nem tartott lépést a 9 éves iskolatípus kiépülésével, ezért a felsőtagozatosok könyvtári ellátása szükségszerűen a helyi közművelődési könyvtárakra hárult.

Könyvtári ellátás és gazdaságosság szempontjából egyként indokolt e két könyvtártípus állományának közös könyvtárba való összevonása. Minthogy az iskolai könyvtári funkciók szorosan az iskolához kötődnek, e közös könyvtár csak az iskolán belül képzelhető el. A tanulók és a külső olvasók számára megfelelően elkülönített olvasóteret kell biztosítani, úgy, hogy az iskolai részleg a tantermek felől, a közművelődési pedig az iskola területén kívülről legyen megközelíthető. Ez az ideális megoldás csak újonnan épülő iskolákban lehetséges. Régi iskolákban a szükségmegoldások miatt sok kíváncsolomról le kell mondani.

Az Állami Könyvtári Igazgatóság álláspontja szerint csak kis településeken érdemes ilyen közös könyvtárak létesítésére törekedni. Az egyesítésnél elsődleges probléma a közös fenntartás. A két fenntartó szervnek megállapodást kell kötnie. Már az indulásnál felbukkannak érdekellentétek. A helyi közigazgatási hatóságok, amelyek Norvégiában általában bőkezűen támogatják a közművelődési könyvtárakat, az egységesítés során anyagi előnyt szeretnének abból, hogy az iskolától olcsón jutnak hozzá helyiségbővítéshez. Az iskolafenntartók viszont a helyiségekben amugyis szükölködő iskolák megnyomortását látják a közművelődési könyvtár betelepülésében. A létrejött megállapodások is rejtenek surlódási felületeket, amelyek a közös könyvtár működése során bukkannak fel. Leggyakoribb, hogy az iskolai könyvtárosok, akik rendszerint megbizott pedagógusok, szeretnének minden könyvtári feladatot áthárítani a közművelődési könyvtárosokra.

Mindezekből érthető, hogy a közművelődési könyvtárosok körében éles viták vannak e közös könyvtárakkal kapcsolatban. Egyesek mellett, mások ellene vannak. A vélemények sokfélesége jó, vagy rossz személyes tapasztalatokból táplálkozik. A vita ilyen alapon nem dönthető el. Leghelyesebb szabad utat adni a helyi kezdeményezéseknek. Értelmetlen lenne a sokféle vélemény ismertetése, ezért a lap szerkesztősége két ellentétes véleményt valló könyvtáros állásfoglalásában tükrözteti a két tábor szemléletét.

Az egyik Lulle Ugland, Moland község közművelődési könyvtárának vezetője. A 6 900 lélekszámú település könyvtára két fiókot és két kölcsönző állomást működtet. A helyi általános iskola felsőtagozatának 366 tanulója van. Az egyik fiókkönyvtár, amelynek ellátási területe 1 200 lakos, együttműködési megállapodást kötött az iskolával a felsőtagozatos tanulók közös könyvtári ellátására.

Az együttműködést maga a közművelődési könyvtár vezetője kezdeményezte 1968-ban. A fiókkönyvtárat az iskolában helyezték el. A fenntartó szerv biztosított egy főhivatású szakképzett könyvtárost az addigi részfoglalkozás helyett. Az iskola azonban idegen testként fogadta a könyvtárat. Annyit engedélyeztek, hogy a tanulók az órák közti szünetekben kölcsönözzenek könyveket. Az oktatás során egyáltalán nem hívták fel a tanulók figyelmét, hogy a tananyaghoz milyen irodalmat olvassanak. A könyvtáros vállalkozott arra, hogy hetenként két reggel inspekción tart a könyvtárban a tanárok számára, hogy megbeszélhesse velük a kívánatos könyvek és egyéb dokumentumok beszerzési igényeit. A tantestület részéről - kevés kivétellel - teljes érdektelenség mutatkozott. Ekkor a könyvtáros azzal próbálkozott, hogy időnként hozzák le a tanárok a tanulókat a könyvtárba és ott próbáljanak nekik olvasmányokat ajánlani. Ezt a tanárok többsége rangon alulinak tartotta, mondván, hogy a kölcsönzés könyvtárosi feladat. Végül szótöbbséggel sikerült olyan döntést hozni, hogy a tanárok kötelesek kéthetenként 20 perces könyvtárlátogatásra bevinni osztályaikat.

Összefoglalva e szomorú tapasztalatokat, Lulle Ugland véleménye, hogy a közös iskolai-közművelődési könyvtár technikailag keresztülvihető ugyan, de egyfelől így nem tudja ellátni az iskolai könyvtári funkciókat, másfelől a közművelődési funkciók ellátása is hátrányt szenved. A közművelődési könyvtárosok egyoldalú felajánlkozása tehát szinte reménytelen és megalázó. A közös könyvtárak létesítése, amely Norvégiában az új könyvtári törvényben is szerepel, reális törekvés, de csak akkor valósulhat meg, ha majd az iskolák lesznek a kezdeményezők.

Jó tapasztalatokon alapul Ingunn Gamst véleménye, aki Breivikbotn-ban tanít az általános iskola felsőtagozatán és részfoglalkozású könyvtárosként látja el mind az iskolai, mind a közművelődési könyvtár feladatait. A helység egy 600 lakosú kis település, egy halászfalu, a tenger partján, viszonylag távol a városi kulturális központoktól. 1972-ben épült az új 9 osztályos általános iskola, amelyet eredetileg is művelődési központnak terveztek. Itt kapott helyet a közös iskolai-közművelődési könyvtár, továbbá egy színházterem, ahol a nemzeti faluszínház társulata szerepelhet, ahol mozielőadásokat, kiállításokat rendezhetnek, van uszoda és egyéb sportlétesítmények is.

Az építményt úgy tervezték, hogy ez a művelődési központ a gyermek- és felnőtt lakosság oktatási-kulturális igényeit együtt és egymást nem zavarva tudja kielégíteni. A könyvtárba például üvegajtó nyílik az iskola előcsarnokából, amelyen keresztül a vonzó könyvtár látványa szinte csalogatja a látogatókat. A tanulók az iskola belső zárt területéről is meg tudják közelíteni a könyvtárat. Az olvasóterem tanítási idő alatt a tanulóké, utána pedig a külső olvasóké.

A könyvtáros előnyös helyzetben van, hiszen mint tanár, tagja a tantestületnek. Hosszu, kitartó munkával felismertette a könyvtár szerepét az oktatásban. Ajánló bibliográfiákat állított össze az egyes tantárgyakhoz. Konzultált a tanárokkal, hogy milyen

könyveket kellene megvenni, illetve könyvtárközi kölcsönzésben megszerezni. Jelenleg minden osztály hetenként egy tanítási órát a könyvtárban tölt és ilyenkor a tanárok önállóan látják el a könyvtáros feladatait. Ez a kísérlet eleinte sok bosszúságot és többletmunkát okozott a könyvtárosnak, hiszen a tanítási idő után rá várt a feladat, hogy a feldult könyvtárat rendberakja. Ugy segített magán, hogy egy ideig maga is jelen volt a könyvtári órákon, s a tanárokkal fokozatosan megismertette, a tanulókat pedig rászoktatta a könyvtári rendre. Fáradozása meghozta gyümölcsét.

A közművelődési könyvtár elegendő pénzügyi támogatást kap felettes hatóságától, a községtől. Az iskola nagyon csekély könyvbeszerzési kerettel rendelkezik. A két költségvetés együttesen azonban elegendő arra, hogy gazdaságosan és kielégítően fejlesszék az állományt. Mint közművelődési könyvtár részesülnek a könyvtárközi kölcsönzési rendszer előnyeiből.

Ingunn Gamst elégedett az eredményekkel és további fejlődési lehetőségeket is lát. Szerinte kis településeken, célszerűen épített intézményben legjobb megoldás a közös iskolai-közművelődési könyvtár. Kellő betanítással az iskolai könyvtárat a tanárok és tanulók közösen, önállóan kezelhetik, a könyvtáros számára pedig értékes idő szabadul fel közművelődési feladatainak ellátására.

Az idős olvasók könyvtári ellátása

SZENTE Ferenc

A Buch und Bibliothek 1976. évi 5. száma alapján készült szemle.

Az időskorúak könyvtári ellátásának helyzetéről, az ellátás technikai és módszertani kérdéseiről tartott továbbképzést Északrajna-Weszfálatartomány könyvtáros szövetsége. A helyszín a bonni városi könyvtár egyik fiókinstitúciója volt, ahol eredményesen működik az öregek könyvtári szolgálata. Két előadás hangzott el: Dr. Günther Röttcher, a bonni városi könyvtár igazgatója, az öregedéssel együttjáró szellemi igényváltozásokkal illetve ezek cáfolatával foglalkozott, Marianne Peters, az öregek könyvtári szolgálatának vezetője gyakorlati tapasztalatairól adott számot.

Az első vitaindító előadás a következő kérdésekkel foglalkozott:

1. Mit tudunk az öregségről, az öregkori magatartásformákról, az öregek társadalmon belüli helyzetéről?
2. Különleges olvasó tipusként kezelendő-e az idős ember?
3. Mi a tartalma és célja az öregek könyvtári szolgálatának; különleges szolgálat-e ez vagy csak sajátos művelődési feladat?
4. Létezik-e valamilyen elméleti alap az öregek könyvtári szolgálatáról?

Rögtön az utolsó kérdésre válaszolva, az előadó megállapította, hogy az öregek könyvtári szolgálatának csakugy nincs kidolgozott elméleti alapja, mint a gyermek- és ifjusági szolgálatnak, noha az utóbbi témák száz esztendeje szerepelnek a könyvtárak gyakorlatában.

A legújabb gerontológiai kutatások az öregség helyett az öregedés folyamatát állították a vizsgálatok középpontjába, abból a tényből kiindulva, hogy